Tulevaisuuden työ ja byrokratialoukut – Vastatieto –mallin pilotointi

YTT MIKKO JAKONEN JA YTM, KTM ARMI MUSTOSMÄKI

22.3.2017

Sisältö

- 1. Pilotoinnin pääperiaatteet ja tavoitteet
- 2. Pilotointihankkeen kulku
- 2.1 Pilotoinnin toteuttamisen aikajana
- 2.2 Kysymyksen muotoilu
- 2.3 Ohjaajan ja taustatoimittajan valitseminen
- 2.4 Asiantuntijoiden valitseminen, asiantuntijakuulemistavan valitseminen
- 2.5 Asiantuntijalausunnot
- 2.6 Julkisen kuulemistilaisuuden suunnittelu
- 3. Kokemuksia pilotointihankkeesta
- 3.1 Runsaasti positiivisia kokemuksia
- 3.2 Vastatieto auttaa tiivistämään asiantuntijatietoa
- 3.3 Löydettyjä ongelmia
- 3.4 Kehitysideoita ja palautetta

1. Pilotoinnin pääperiaatteet ja tavoitteet

- Ehdotus pilotointihankkeen toteuttamiseksi tuli tulevaisuusvaliokunnan jäseneltä Anna Kontulalta ja tulevaisuusvaliokunnan valiokuntaneuvokselta Olli Hietaselta raportin valmistuessa loppuvuodesta 2016
- Toteuttajaksi valittiin vastatieto-mallin kehittäjä Mikko Jakonen käytännöllisistä syistä: tekijällä ymmärrys siitä mitä mallilla tavoitellaan, mielenkiinto kokeilla mallia käytännössä sekä intressi esitellä pilotoitua mallia raportin julkaisutilaisuudessa
- Tavoitteena oli saada selville vastatieto -mallin toimivuutta ja paljastaa sen mahdollisia heikkouksia jatkokehitystä varten
- Pilotointihankkeen tarkoituksena oli kokeilla kevyesti ja nopeassa muodossa vastatieto-mallia
- Tavoitteena ei siis ollut mallin täysimääräinen soveltaminen: tämä vaatisi oman hankkeen

2. Pilotointihankkeen kulku

2.1 Pilotoinnin toteuttamisen aikajana

- Idea pilotoimiseksi, jonka laajana aiheena olisi ”tulevaisuuden työ” nousi esiin loppuvuodesta 2016
- Hankkeen valmistelu käynnistyi 26.1.2017 Mikko Jakosen ja taustatoimittajaksi kaavaillun Armi Mustosmäen tapaamisella
- Pilotointihankkeen ohjaaja Mikko Jakonen, valiokuntaneuvos Olli Hietanen ja pysyvä asiantuntija Sari Söderlund tapasivat tulevaisuusvaliokunnan tiloissa perjantaina 3.2.2017
- 7.2.2017 ohjaaja Mikko Jakonen ja taustatoimittajaksi valittu Armi Mustosmäki tapasivat Jyväskylässä
- Jakonen ja Mustosmäki toimittivat asiantuntijoille tarkoitetun alustavan kyselylomakkeen tulevaisuusvaliokuntaan kommenteille torstaina 9.2.2017
- Tulevaisuusvaliokunnan jäsenillä oli mahdollisuus kommentoida kysymyksiä perjantaihin 17.2.2017 saakka.
- Viikolla 7 (13.-17.2.) Jakonen ja Mustosmäki kehittivät kysymyksiä ja suunnittelivat neljästä eri asiantuntijatyypistä koostuvaa asiantuntijalistaa sähköpostitse
- Jakonen ja Mustosmäki tapasivat 20.2.2017 ja käsittelivät kysymyksiin tulleita kommentteja ja tarkensivat kysymyslistaa

2.1 Pilotoinnin toteuttamisen aikajana

- Valmis kysymyslista lähetettäväksi 35 mahdolliselle asiantuntijalle keskiviikkona 22.2.2017
- Vastausten deadline 3.3.2017, jatkettu deadline 10.3.2017
- Vastausten pohjalta valitut kokemus- ja näkemysasiantuntija julkaisutilaisuuteen valittiin viikolla 10 (6.-10.3.2017) ja varmistettiin tiistaina 14.3.2017
- Jakonen tapasi valiokuntaneuvoksen tulevaisuusvaliokunnan tiloissa maanantaina 13.3.2017
- Jakonen ja Mustosmäki tapasivat tiistaina 14.3.2017 ja aloittivat aineiston analyysin
- Aineiston analyysi ja pilotoinnin dokumentointi valmis perjantaina 17.3.2017

2.2 Kysymyksen muotoilu

- Kysymyksen muotoilu lähti liikkeelle osittain tulevaisuusvaliokunnan tarpeista ja kiinnostuksen kohteista, toisaalta vastatieto-mallin kehittäjän osaamisesta ja kiinnostuksesta
- Aiheen valintaan vaikutti myös valtioneuvoston valmisteilla oleva tulevaisuusselonteko, jonka teemana on työn murros ja suomalaisen työn tulevaisuus
- Aluksi pilottiprojektin teema oli ”tulevaisuuden työ”, jonka pohjalta Jakonen ja Mustosmäki suunnittelivat kysymyksiä ja teemoja ensimmäisessä tapaamisessa: rajaamistarvetta kuitenkin ilmeni aiheen laajuuden vuoksi
- Valiokuntaneuvoksen, pysyvän asiantuntijan ja Jakosen tapaamisessa 3.2.2017 kysymyksenasettelu rajautui teemaan ”Tulevaisuuden työ ja byrokratialoukut”, mikä helpotti pilotointiprojektin toteuttamista
- Aihepiirin ja kysymyksen rajaus on olennainen asia hankkeiden onnistuneen toteuttamisen kannalta!

2.3 Ohjaajan ja taustatoimittajan valitseminen

- Projektiin sitoutuneen ohjaajan lisäksi vastatieto-mallin onnistumisen kannalta olennaista on asiantuntevan taustatoimittajan valitseminen
- Ohjaaja Jakonen ehdotti taustatoimittajan valitsemiseksi YTM, KTM Armi Mustosmäkeä seuraavin kriteerein:
- a) laaja-alainen työelämäntutkimuksen kentän tuntemus
- b) aiheesta runsaasti julkaissut, väitöskirjaa viimeistelevä lupaava nuori tutkija
- c) Jakonen ja Mustosmäki *eivät* olleet aiemmin tehneet yhteistyötä
- d) Sama paikkakunta helpotti yhteistyötä

2.4 Asiantuntijoiden valitseminen, asiantuntijakuulemistavan valitseminen

- Ohjaaja ja taustatoimittaja suunnittelivat varsin tiukassa aikaraamissa (5 viikkoa) toteutettavaa asiantuntijakuulemista palaverissa 7.2.2017 ja päätyivät siihen, että sähköpostin kautta tehty kevyt kysely toimisi tässä vaiheessa parhaiten
- Asiantuntijoiden valitsemista ohjasi vastatieto –mallin asiantuntijatyypit: 1) nykyaikainen akateeminen asiantuntijuus 2) näköalapaikan asiantuntijuus 3) näkemysasiantuntijuus ja 4) kokemusasiantuntijuus
- Taustatoimittaja Mustosmäki teki alustavan listan mahdollisista asiantuntijoista, jota täydennettiin yhdessä
- Lopulta pitkästä listasta valittiin yhteensä 35 asiantuntijaa: 10 asiantuntijaa kategorioihin 1, 2 ja 3, sekä 5 asiantuntijaa kategoriaan 4
- Asiantuntijoiden valinnassa pyrittiin mahdollisimman laaja-alaiseen ja poikkitieteelliseen valintaan: tasaisesti nuoria ja vanhoja, miehiä ja naisia, laadullisen ja määrällisen työelämäntutkimuksen edustajia, työnantaja- ja työntekijäosapuolia, erilaisiin taustaideologioihin sitoutuneita ajatuspajoja
- Asiantuntijoiden lausuntoja jouduttiin ”karhuamaan” jonkin verran osa lausunnoista jäi saapumatta, minkä seurauksena lausuntoja pyydettiin vielä uusilta asiantuntijoilta

2.5 Asiantuntijalausunnot

- Yhteensä noin 40 lähetetystä asiantuntijalausuntopyynnöstä saatiin lopulta 16 valmista lausuntoa
- Nämä jakautuivat kategorioittain seuraavasti

- **1) Akateeminen asiantuntijuus 5 kappaletta**
- Hanna-Mari Ikonen, Tampereen yliopisto
- Satu Ojala, Tampereen yliopisto
- Mia Tammelin, Jyväskylän yliopisto
- Sami Ylistö, Jyväskylän yliopisto
- Marjo Ylhäinen, Itä-Suomen yliopisto

- **2) Näköalapaikka 4 Kappaletta**
- Antti Veirto, PAM
- Leila Kurki, STTK
- Joonas Miettinen, Akava
- Juha Antila, SAK

- **3) Näkemysasiantuntijuus 5 Kappaletta**
- Markku Valtanen, Kalevi Sorsa –säätiö
- Johannes Koponen, Demos
- Kuutti Koski, Vasemmistofoorumi
- Karina Jutila, e2
- Jussi-Pekka Ahonen, Operaatio Vakiduuni

- **4) Kokemusasiantuntijuus 2 Kappaletta**
- Olli-Pekka Tennilä, Poesia
- Heidi Rytkönen, tuntiopettaja

2.6 Julkisen kuulemistilaisuuden suunnittelu

- Kuulemistilaisuuden aikaraamit ovat tiukat
- Kuulemistilaisuudessa haluttiin esitellä kokemukset pilotointihankkeesta sekä raportoida sisällöllisistä asioista
- Ohjaaja Mikko Jakonen kertoo pilotti hankkeen toteuttamisesta
- Taustatoimittaja Armi Mustosmäki toteutti aineiston analyysin ja suunnitteli sen esittämisen
- Lisäksi paikalle haluttiin tuoda kaksi erilaista asiantuntijaa, jotka toisivat sisältöön näkemyksellisyyttä ja kokemuksellisuutta
- Erilaisia julkaisu- ja viestintäkanavia ei käytety (videot, blogit yms.)

3. Kokemuksia pilotointihankkeesta

3.1 Runsaasti positiivisia kokemuksia

- Pilotointihanke onnistui hyvin – runsaasti positiivisia kokemuksia
- Arvokasta tietoa vastatieto-mallin toimivuudesta
- Olennaista oli tietää, että kuinka projektin suunnittelu lähtee käyntiin, kuinka ohjaajan ja taustatoimittajan työ käytännössä tapahtuu ja millä tavoin asiantuntijat saadaan mukaan prosessiin
- Kysymysten muotoilun olennaisuus: Hankkeen ohjaajan ja taustatoimittajan yhteistyö ohjausryhmän kanssa on tärkeää ja voi tuottaa hyviä tuloksia tarkkoina ja tarpeenmukaisina kysymyksinä
- Pilotointihanke antoi tietoa ohjaajan ja taustatoimittajan työstä
- Selvisi, että heidän työnsä painottuu ensisijaisesti hankkeen alku ja loppuvaiheeseen – varattava riittävästi aikaa
- Tulosten esittämisen pohdintaan ja valmisteluun on hyvä varata aikaa, sillä viestintä on suunniteltava hyvin ja monipuolisesti

3.2 Vastatieto auttaa tiivistämään asiantuntijatietoa

- Pilotointi osoitti, että vastatieto-mallin avulla on mahdollista kerätä yhteen, analysoida ja tiivistää kohtuullisen suuri ja ennen kaikkea monipuolinen joukko asiantuntijoita ja asiantuntijatietoa
- Normaaliin asiantuntijakuulemiseen verrattuna vastatieto-mallin avulla toteutettu asiantuntijakuuleminen huomattavaa ajan säästöä valiokunnalta
- Esimerkki: pilotin pohjalta valiokunnan jäsenten käytössä on kartoitettuna 16 asiantuntijan sekä kahden muun asiantuntijan näkemykset ja analyysi tiiviissä raportissa, joka voidaan esitellä yhdellä kuulemiskerralla
- Vaikka vastatieto-malli vaatii siis suunnittelu- ja toteutusaikaa hankkeen toteuttajilta, säästää se toisaalta huomattavasti aikaa valiokunnalta
- Vastatieto-mallin avulla toteutetusta kuulemisesta voidaan nostaa myöhemmin esiin useampia asiantuntijoita ja pyytää heitä jatkokuulemista varten valiokuntaan
- Vastatieto ei siis korvaa perinteistä asiantuntijakuulemista, vaan antaa välineitä asiantuntijakuulemisten monipuolistamiseen
- Pilotissa asiantuntijat ovat jakautuneet kohtuullisen tasaisesti ympäri Etelä-Suomea ja heidän sukupuoli- ja ikäjakaumansa on tasainen

3.3 Löydettyjä ongelmia

- Ongelmaksi toteutetussa pilotissa nousi se, kuinka asiantuntijat saadaan sitoutumaan vastaamiseen
- Suurin ongelma asiantuntijoiden vastaamatta jäämiseen oli kiire ja oikeanlaisten asiantuntijoiden tavoittaminen
- Lisäksi havaittiin, että kaikkia asiantuntijoita ei ollut helppoa tavoittaa: tämä koski erityisesti näkemys- ja kokemusasiantuntijoita
- Nämä ongelmat ratkeavat riittävällä aikaresurssoinnilla sekä hyvällä pohjatyöllä
- Asiantuntijapoolin tai -pankin kerääminen ja sen jatkuva kartuttaminen niin valiokuntien kuin eduskunnan tasolla on tärkeää
- Pilotointihankkeessa selvisi, että asiantuntijoiden tunnistaminen neljän asiantuntijatyypin mukaisesti helpotti niin asiantuntijoiden etsintää, sekä auttoi yhteenvetävän analyysin muodostamista

3.4 Kehitysideoita ja palautetta

- Tässä kokeilussa asiantuntijoiden vuoropuhelu jäi toteuttamatta tiukasta aikaraamista johtuen
- On todennäköistä, että asiantuntijoiden sitouttaminen keskinäiseen keskusteluun ja pohdintaan vaatii lisäpanostuksia kiireen ja aikapulan vuoksi, mutta toisaalta tulokset siitä voisivat olla hedelmällisiä
- Ohjaajan ja taustatoimittajan tekemän välianalyysin jälkeen (nyt esitettävä raportti) olisi keskustelua ja pohdintaa mielenkiintoista jatkaa
- Monia Vastatieto–raportissa esitellyistä nykyaikaisen asiantuntijuuden muodoista ja toteutustavoista (commons, vertaisasiantuntijuus, kollektiivinen asiantuntijuus, koneellinen asiantuntijuus ja niin edelleen) jäi toteuttamatta ja kokeilematta. Näitä varten tarvittaisiin kuitenkin laajempi hanke.
- Asiantuntijoilta saadun palautteen mukaan vastatieto-malli toimi hyvin ja säästi heiltä aikaa
- Osa asiantuntijoista koki, että he mieluummin vastasivat kyselyyn kuin laativat omaa lausuntoa valiokunnalle
- Palautteessa mainittiin myös, että näkemysasiantuntija –termiä koettiin hankalaksi (yksi vastaus)
- Yleisesti saadun palautteen perusteella malli on kuitenkin toimiva ja asiantuntijakuulemista positiivisesti kehittävä hanke

Kiitos!

- Kysymykset ja kommentit:
- mikko.p.jakonen [at] jyu.fi
- armi.mustosmaki [at]jyu.fi